

MARIUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Erling Selvig

Tredjepartstariffer ved bruk av eksisterende infrastruktur

Foredrag ved det 41. Petroleumsjuridiske seminar 2016

Tredjepartstariffer ved bruk av eksisterende infrastruktur

Foredrag ved det 41. Petroleumsjuridiske seminar 2016

Erling Selvig

Marlus nr. 472
Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

© Sjørettsfondet, 2016

ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
University of Oslo
Scandinavian Institute of Maritime Law
P.O. box 6706 St. Olavs plass 5
N-0130 Oslo
Norway

Phone: 22 85 96 00
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internet: www.jus.uio.no/nifs

Editor: Professor dr. juris Trond Solvang –
e-mail: trond.solvang@jus.uio.no

For subscription and single-copy sale, please see Den norske bokbyen
– The Norwegian Booktown
Internet: <http://bokbyen.no/en/shop/>
E-mail: kontakt@bokbyen.no

Print: 07 Media AS

Forord

Bruk av produksjonsanlegg ved utbygde felt er petroleumssektorens svar på behovet for kostnadseffektiv flerbruk og gjenbruk av eksisterende infrastruktur ved nye feltutbygginger. Slik tilknytning til eksisterende anlegg krever skreddersydd avtale mellom eierfeltet og brukerfeltet. Avtaleforhandlet tredjepartsbruk av andres innretninger er imidlertid også viktig for forsvarlig ressursforvaltning, og må derfor godkjennes av departementet.

Rammer for forhandlingene og brukerfeltets vederlag til eierfeltet er fastsatt i TPA-forskriften fra 2005, og kan følges opp ved enkeltvedtak fra departementet. For å sikre god ressursforvaltning, særlig av de mange små og mellomstore feltene på norsk sokkel, og for å motvirke at eierfelt vil utnytte sin forhandlingsposisjon, vil departementet da legge vekt på eierfeltets tariff- og fortjenestenivå er moderat.

Formålet med foredraget på det 41. Petroleumsjuridiske seminar 2016 var å redegjøre for TPA's regler om vederlagsfastsettelsen og for departementets tolking og bruk av reglene i enkelttilfeller.

Oslo, november 2016

Erling Selvig

Innhold

1	UTGANGSPUNKTER	7
2	PRINSIPPENE I PETROLEUMSLOVEN § 4-8	10
3	TO ULIKE FORSKRIFTSREGIMER	11
4	AVTALEFORHANDLET TREDJEPARTSBRUK AV UTVINNINGSANLEGG (TPA)	14
5	RESSURSFORVALTNING OG TARIFF- OG FORTJENESTENIVÅ	16
6	TARIFFGRUNNLAGET	20
7	HVILKE FORHOLD INNGÅR I TARIFFGRUNNLAGET.....	22
8	EIERFELTETS DRIFTSUTGIFTER	24
9	NYE INVESTERINGER	25
10	TIDLIGERE INVESTERINGER I TILLEGGSKAPASITET	26
11	ANDRE TIDLIGERE INVESTERINGER I EIERFELTET	28
12	KJØP AV EKSISTERENDE INFRASTRUKTUR.....	29
13	ERVERV AV EIERANDELER I INFRASTRUKTUR	32
14	ANDRE KOSTNADSELEMENTER.....	34
15	TILLEGG FOR RIMELIG FORTJENESTE	35
16	GJENNOMFØRING AV TPA-FORSKRIFTEN. KLAGERETT	38

1 Utgangspunkter

De fleste innretninger som trengs ved utbygging og drift av petroleumsføremster, er etablert og eiet av rettighetshavergrupper i henhold til utvinningstillatelser etter petroleumsløven § 4-2. Utgangspunktet har vært at investeringer og kostnader knyttet til innretninger til utvinning, behandling, utnyttelse og transport av utvunnet petroleum blir dekket og fordelt mellom deltagerne i den enkelte rettighetshavergruppe etter reglene i samarbeidsavtalen og regnskapsavtalen knyttet til utvinningstillatelsen. Hver deltaker må derfor reelt dekke sin andel av driftskostnader og investeringer, herunder avskrivninger, ved inntekter fra sin andel av utvunnet petroleum.

Strukturendringer i norsk petroleumsvirksomhet har imidlertid etter hvert ført til at en rettighetshavergruppes behov for håndtering og transport av utvunnet petroleum langt på vei kan og bør bli dekket ved tilknytning til og bruk av allerede eksisterende infrastruktur. Ved utbygging og drift av nye felt gir dette en tilsvarende reduksjon av infrastrukturinvesteringer og til dels driftskostnader. Til gjengjeld må det nye brukerfeltet svare et vederlag for bruken av eierfeltets infrastruktur, normalt i form av en løpende årlig tariff for de tjenester som ytes. Brukertariffen vil da utgjøre en egen årlig kostnad som fortløpende belastes og reelt blir dekket av utvinningsinntekter som rettighetshavergruppen for brukerfeltet oppnår over levetiden til feltet etter at utbyggingen er gjennomført.

Tredjepartsbruk av andres innretninger er et kostnadseffektivt utbyggingsalternativ for rettighetshaverne til nye petroleumsføremster, først og fremst fordi investeringsbehovet ved feltutbyggingen blir vesentlig redusert. Også for staten er imidlertid bruk av etablert infrastruktur viktig fordi kostnadsnivået ved nye utbygninger blir lavere og gir insentiver til ny aktivitet, og fordi de skattemessige avskrivninger av nødvendig infrastruktur blir tilsvarende redusert. Eksisterende infrastruktur er enten ofte allerede skattemessig nedskrevet, eller vil i alle

tilfelle bli gjenstand for avskrivning etter gunstige avskrivningsregler i petroleumsskattelovgivningen.

Tredjepartsbruk er petroleumssektorens svar på det behovet for flerbruk, gjenbruk og etterbruk av store deler av eksisterende infrastruktur som følger av hensynet til god ressursforvaltning. Aktivitetsnivået i petroleumssektoren blir i stor grad opprettholdt ved at også mange mindre og mellomstore forekomster blir utbygd. Økonomien i slike utbygninger er ofte avhengig av eller nært knyttet til nivået på utbyggingskostnadene. Petroleumsloven legger på flere måter også godt til rette for kostnadseffektiv tredjepartsbruk av etablert infrastruktur, og ivaretar dermed behovet for god forvaltning av petroleumssressursene samlet sett.

For det første, loven åpner for at innretninger for behandling, utnyttelse og transport av petroleum kan bli bygget, eiet og drevet av en egen rettighetshavergruppe i henhold til særskilt tillatelse etter petroleumsloven § 4-3. Formålet er at rettighetshavergrupper med behov for slike tjenester ved håndteringen av petroleum utvunnet fra deres forekomster, kan gis tredjepartsadgang og tilknytning til denne type infrastruktur mot et vederlag til eiergruppen, normalt fastsatt som en årlig tariff for håndterte volumer. Et viktig poeng er at slik flerbruk vil begrense behovet for egne investeringer i tilsvarende ny infrastruktur. All tredjepartsbruk av innretninger som omfattes av tillatelse etter § 4-3, må imidlertid ha hjemmel i pålegg fra eller avtale godkjent av departementet i samsvar med de alminnelige regler om bruk av andres innretninger i petroleumsloven § 4-8.

For det andre, petroleumsloven åpner videre for at forekomster under utbygging også kan gis tredjepartsadgang og tilknytning til utvinningsanlegg ved allerede utbygd felt. Flerbruk eller gjenbruk av slik infrastruktur vil også redusere brukerfeltets eget investeringsbehov. Rett til tredjepartsbruk av utvinningsanlegg ved utbygde felter følger av TPA § 4 første ledd, men må også ha hjemmel i pålegg fra eller avtale godkjent av departementet i samsvar med reglene i petroleumsloven § 4-8. En annen og viktig forutsetning for slik tredjepartsbruk er at det finnes ledig kapasitet ved nærliggende felt.

Hammer m.fl., Petroleumsloven s. 341 synes å hevde at TPA § 4 første ledd går lenger enn tillatt etter forskriftshjemmelen i petroleumsloven § 4-8 første ledd som etter ordlyden bare omfatter oppstrøms gassledninger. TPA-forskriften som også omfatter annen infrastruktur, er imidlertid også gitt med hjemmel i petroleumsloven § 10-18 som generelt gir departementet adgang til å gi forskrifter til «utfylling og gjennomføring» av loven. I alle tilfelle følger retten til tredjepartsbruk av utvinningsanlegg direkte av petroleumsloven § 4-8 første ledd første punktum.

Kapasiteten på utvinningsinnretninger ved utbygde felt blir vanligvis tilpasset arten og volumet av den petroleum som rettighetshavergruppen forventer utvunnet av forekomstene i det enkelte felt. Utvinningsanleggene vil likevel etter noen tids bruk – etter at toppnivået er passert – normalt få frigjort kapasitet som deretter lar seg benytte ved utvinning av petroleum fra forekomster som eies av andre rettighetshavergrupper. Dessuten forekommer det ikke så sjelden at innretningene fra først av, eller senere, blir bygget ut med tilleggskapasitet – foruten til egen merproduksjon – også til produksjon fra egne eller andres forekomster i nærliggende områder.

God utnyttelse ved tredjepartsbruk av den ledige kapasitet som finnes ved eksisterende utvinningsanlegg, gir i våre dager grunnlag for kostnadseffektiv utbygging av de mange mindre og mellomstore forekomster som finnes på norsk sokkel. Behovet for tredjepartsbruk av ledig kapasitet har også økt markert i takt med omfanget av utbygninger basert på undervannsanlegg med lavere investeringsbehov. I alle tilfelle vil flerbruk og gjenbruk av produksjonsanlegg være gode alternativer som generelt vil bidra til å opprettholde aktivitetsnivået i petroleumssektoren og i det hele legger til rette for god ressursforvaltning.

2 Prinsippene i petroleumsloven § 4-8

Petroleumsloven § 4-8 fastsetter hovedreglene for tredjepartsbruk av innretninger etablert i henhold til utvinningstillatelser etter § 4-2 eller tillatelser til anlegg og drift av særskilte innretninger etter § 4-3. Bestemmelsene har til formål å fastlegge hvilken myndighet Olje- og energidepartementet har til å regulere tredjepartsbruk av andres innretninger ved forskrift eller enkeltvedtak, og de fastsetter de viktigste generelle vilkår for ulike typer av myndighetsregulering av tredjepartsbruk av slike innretninger. Forskrifter til utfylling og gjennomføringen av lovens § 4-8 og bestemmelsene der kan fastsettes med hjemmel i loven § 10-18.

For det første, departementet kan etter § 4-8 første ledd gi pålegg som gir rett til tredjepartsbruk av en annen rettighetshavergruppes innretninger dersom «hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn tilsier det, og departementet finner at slik bruk ikke er til urimelig fortrenghet for rettighetshavers eget behov eller for en som allerede er sikret rett til bruk». Bestemmelsen suppleres av regler i § 4-8 annet ledd hvoretter departementet – i tilfeller hvor pålegg gis – også kan «fastsette tariff og andre vilkår» for tredjepartsbruken, og i tilfelle endre slike vilkår, når formålet er «å sikre at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning og at eieren av innretningen gis en rimelig fortjeneste blant annet ut fra investering og risiko».

For det annet, petroleumsloven åpner også for avtaleregulert tredjepartsbruk. Dette forutsetter både at eierfeltet og brukerfeltet selv får fremforhandlet og avtalt de vilkårene som skal gjelde for tredjepartsbruken, og at avtalen blir forelagt departementet til godkjenning etter reglene i § 4-8 annet ledd. Bakgrunnen for avtalt tredjepartsbruk er at det også for myndighetene normalt vil være en fordel at det økonomiske og tekniske opplegg for brukerfeltets tilknytning til og bruk av eierfeltets innretninger i hovedsak blir utformet ved kommersielle forhandlinger mellom partene (*Hammer m. fl.*, Petroleumsloven s. 318). I så fall vil direkte myndighetspålegg om tredjepartsbruk etter § 4-8 første ledd bare bli aktuelt dersom partene ikke klarer å finne frem til et omforent opplegg.

En årsak til uenighet kan være at tredjepartsbruken etter eierfeltets oppfatning vil være til «urimelig fortrengsel» for eget kapasitetsbehov, se herom *Nyhus* i MarLus nr. 374 s. 57–65. Om dette er forholdet eller ikke i det enkelte tilfellet, må avklares av departementet ved forvaltningsskjønn og en avveining av hensynet til eierfeltet og hensynet til god ressursforvaltning (*Hammer m. fl.*, Petroleumsloven s. 322–23). Vanligere er det nok at det oppstår uenighet om tariffnivået for tredjepartsbruken – vil tariffen gi eierfeltet et rimelig vederlag og rimelig fortjeneste? Dersom partene ikke blir enige om tariff og vilkår for tredjepartsbruk innen rimelig tid, kan imidlertid departementet også ved avtaleregulert tredjepartsbruk bli nødt til å benytte hjemmelen i § 4-8 annet ledd for å få fastsatt de vilkår som skal gjelde på omtvistede punkter.

For det tredje, hovedregelen i § 4-8 annet ledd er at avtale om tredjepartsbruk av innretninger som er fremforhandlet av eier- og brukerefeltene, skal forelegges departementet til godkjenning. Departementet gis dermed adgang til selv å vurdere avtalenvilkårene, og i tilfelle til å ege tiltak «å fastsette tariff og andre vilkår for å sikre at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning og at eieren av innretningen gis en rimelig fortjeneste blant annet ut fra investering og risiko». Bestemmelsen gjelder også departementets adgang til senere å endre avtalte, godkjente eller fastsatte tariff og vilkår.

En utførlig fremstilling av bestemmelsene i petroleumsloven § 4-8 med tilhørende forskrifter er gitt i MarLus nr. 374 *Nyhus*, Tredjepartsbruk av offshore installasjoner (2009), og i *Hammer m. fl.*, Petroleumsloven (2009) s. 315–46.

3 To ulike forskriftsregimer

Petroleumsloven § 4-8 gir departementet hjemmel til å fastsette forskrifter om tredjepartsbruk som utfyller og presiserer de hovedregler som fremgår av bestemmelsen, jf. også loven § 10-18. Departementet har også gjort bruk av disse hjemlene.

1) For det første har departementet ved forskrift generelt regulert det adgangs- og tariffregimet som skal gjelde for det norske gasstransportsystemet Gassled. Eier- og driftsforholdene for det norske rørtransportsystemet for gass ble reorganisert i 2002, og de tidligere konsesjonene ble da forlenget til 2028. Samtlige rettighetshavere med eierinteresser i rørledninger for gasstransport fra Norge inngikk da avtale om overføring av sine eierinteresser med tilhørende tillatelser og inngåtte transportkontrakter til en nyetablert eiergruppe for det norske gasstransportsystemet – interessentskapet Gassled – og ble til gjengjeld andelshavere i Gassled. Eierandelene i den nye eiergruppen ble fordelt forholdsmessig mellom de tidligere eierne ut fra beregnet og avtalt nåverdi av de eierinteresser og rettigheter som hver av dem overførte til Gassled. Eierandelene skulle legges til grunn ved fordelingen mellom eierne av Gassleds årlige tariffinntekter for transporterte gassvolumer.

Opplegget for Gassled medførte at eiergruppen reelt ville ha et monopol for rørtransport av norsk gass i konsesjonsperioden, og at alle brukere av gasstransportsystemet ville være tredjepartsbrukere. *Adgangsregimet* for Gassled ble derfor samtidig utførlig regulert i et nytt kapittel 9 i petroleumsforskriften som forutsatte at operatøren Gassco skulle forestå driften av transportsystemet. Brukernes tilgang til transport av gass i rørsystemet var som hovedregel knyttet til regelmessige utlysninger av ledig transportkapasitet og tildeling av kapasitet til brukerne basert på reservasjoner (booking) hos Gassco (pf. §§ 59 og 61). Det ble også fastsatte standardvilkår og tariffen for Gassleds transportavtaler (pf. §§ 63 og 65 annet ledd).

Tariffregimet for Gassled ble fastsatt ved en egen forskrift (2002-12-20-1724) som inneholdt utførlige og varierte brukertariffer for de forskjellige transportstrekningene. Kombinasjonen av fastsatte tariffen, kapitalelementene i tariffene og fordelingen av Gassleds tariffinntekter etter nye eierandeler basert på nåverdiberegnet verdi av tidligere rettigheter overført til Gassled, synes generelt å være vurdert slik at de tidligere eierne av norske rørledninger i hovedsak ikke skulle komme dårligere ut som følge av reorganiseringen av gasstransportsystemet.

2) For det annet, noen år etter at regelverket for Gassled var fastsatt, ble det ved TPA-forskriften (FOR 2005-12-20-1625, endret i 2013) fastsatt et eget regelverk om tredjepartsbruk av andres innretninger, herunder utvinningsanlegg ved utbygde felter. Reguleringsteknikken er her en helt annen. Formålet med TPA-forskriften er i første rekke å angi *rammer for myndighetsregulering av avtaleforhandlet tredjepartsbruk* av andres innretninger som – etter behov – vil kunne gjennomføres og presiseres ved enkeltvedtak fra departementet.

I praksis vil avtaleforhandlet tredjepartsbruk gjelde skreddersydde avtaler om tilknytning til og bruk av eksisterende utvinningsanlegg som (1) er tilpasset bruker- og eierfeltets situasjon og tilknytningsopp- legget i det enkelte tilfellet, og (2) forutsetter at eierfeltet skal ha eier- og driftsansvaret for utvinningsinnretningen både under og etter utførelsen av tilknytningsarbeidene. Avtaleforhandlet tredjepartsbruk må derfor forankres i avtale vedtatt på vanlig måte av styringskomiteene for eier- og brukerfeltet (TPA § 11). Dette er en bestemmelse som fyller et tomrom i petroleumsløven § 4-8 første ledd som ikke selv sier noe om hvordan avtale om tredjepartsbruk skal inngås, og som er fastsatt med hjemmel i petroleumsløven § 10-18.

Selv om reguleringsteknikken og detaljeringsgraden således er ganske forskjellig i de to forskriftsregimene, er de petroleumspolitiske målset- ninger som forskriftene bygger på og reflekterer, likevel i hovedsak de samme på begge områder. Begge regimer har til formål å sikre effektiv tredjepartsadgang til eksisterende infrastruktur, samt at tariffen og andre vilkår som skal gjelde for tredjepartsbruk av infrastruktur, vil være i samsvar med hensynet til god ressursforvaltning av petroleumssressursene. Forskriftsregimene har således et felles petroleumspolitisk grunnlag, og de sentrale reguleringshensyn i petroleumsløven § 4-8 (foran avsnitt 2) vil gi vesentlig bidrag til tolkingen av bestemmelsene i forskriftsverket.

Til tross for dette vil de spørsmål som knytter seg til gjennomføringen av de to forskriftsregimenes myndighetsregulering av tariffen og andre vilkår for tredjepartsbruk av eksisterende infrastruktur, ha forholdsvis lite til felles. Begge har til formål å utfylle og presisere hovedreglene

i petroleumsloven § 4-8, men formen på myndighetsreguleringen er ganske forskjellig. Det forskriftsfastsatte adgangs- og tariffregimet for Gassled inneholder regler som selv avklarer de fleste spørsmål om tredjepartsadgang, tariffier og vilkår. De tilsvarende spørsmål knyttet til avtaleforhandlet tredjepartsbruk av annen infrastruktur, forutsettes derimot om nødvendig avgjort av departementet ved enkeltvedtak og forvaltningsskjønn grunnet på de prinsipper for tredjepartsbruk som fremgår i TPA-forskriften og petroleumsloven § 4-8. Dette er en krevende form for myndighetsregulering. Hovedformålet er å sikre at de petroleumspolitiske hensyns får gjennomslag i forhold til private aktører, men samtidig avgjøres ofte også interessekonflikter mellom kommersielle aktører ved enkeltvedtak.

Ut fra dette er fremstillingen nedenfor i avsnittene 4 til 16 begrenset til spørsmål knyttet til myndighetsreguleringen av avtaleforhandlet tredjepartsbruk av eksisterende utvinningsanlegg ved utbygde felt. Det er lagt vekt på å redegjøre for hvordan ulike typetilfeller er regulert i TPA-forskriften, og for hvordan departementet har tolket bestemmelsene og utøvet sitt forvaltningsskjønn i saker om tariffier for avtaleforhandlet tredjepartsbruk.

4 Avtaleforhandlet tredjepartsbruk av utvinningsanlegg (TPA)

TPA-bestemmelsene inneholder i hovedsak myndighetsfastsatte rammer for avtaleforhandlinger mellom eier- og brukerfelt og for utformingen av tariffier og vilkår om tilknytning til og flerbruk eller gjenbruk av utvinningsanlegg ved utbygde felt. Etter TPA § 2 er formålet «å oppnå effektiv bruk av innretninger for å sikre rettighetshavere gode insentiver til lete- og utvinningsvirksomhet ut fra hensynet til god ressursforvaltning». Dette søkes oppnådd ved bestemmelser om myndighetsreguleringen både av selve forhandlingsprosessen og av tariffgrunnlag og tariffnivå for tredjepartstariffer.

Utgangspunktet for TPA-regelverket er at det konkrete opplegget for et brukerfeltets tilknytning til og bruk av eierfeltets utvinningsanlegg vil måtte tilpasses forholdene i det enkelte tilfellet, og at de spørsmål som da oppstår, derfor best kan løses ved kommersielle forhandlinger. I sin avgjørelse av tariffsaken mellom bruker- og eierfeltene *Volund/Alvheim* (2009) uttaler således departementet at «[e]tter petroleumslovens system er det i første rekke partene selv som gjennom forhandlinger skal finne frem til de kommersielle vilkår for slik bruk.» For å sikre at det likevel vil foreligge en reell adgang til kostnadseffektiv tredjepartsbruk av utvinningsanlegg ved utbygde felt uten konkret pålegg fra departementet, inneholder derfor den første delen av TPA-regelverket (§§ 4 til 8, jf. § 14) en utførlig myndighetsregulering av selve fremgangsmåten ved forhandlinger om tredjepartsbruk i enkelttilfeller. Viktige stadier i forhandlingsprosessen gjelder (1) kartlegging av brukerfeltets behov og ledig kapasitet ved eierfeltet, (2) fastsettelse av en etappevis fremdriftsplan for forhandlingene, og (3) periodevis rapportering om fremdriften til departementet som dermed kan bidra til at enighet oppnås.

Resten av bestemmelsene i TPA-regelverket fastsetter i hovedsak prinsipper og til dels regler for partenes utforming av tariffer og vilkår for avtalt tredjepartsbruk. Disse bestemmelsene angir samtidig grunnlaget for departementets regulering av tariffer og vilkår ved enkeltvedtak, enten ved godkjenningen av fremforhandlet avtale eller ved uenighet mellom partene om tariffer eller avtalevilkår (§§ 4, 9 til 11 og 13). Bakgrunnen er at brukerfeltet og eierfeltet vanligvis har ulik kommersiell forhandlingsstyrke og motstridende interesser når det gjelder tredjepartsbruk og tariffer. Eierfeltet sitter oftest med nøkkelen til kostnadseffektiv tredjepartsbruk, og kan oppnå gode vilkår særlig hvis brukerfeltet vil ha god lønnsomhet, eller hvis alternativet for brukerfeltet er en kostnadskrevende utbygging også av egne produksjonsanlegg. Resultatet kan bli forhandlingsbrudd, uenighet om brukertariffen, eller et avtalt tariffnivå som overstiger det som hensynet til god ressursforvaltning tilsier. I samsvar med prinsippene om «god ressursforvaltning» og «rimelig fortjeneste» i petroleumsloven § 4-8 (ovenfor avsnitt 2), gir derfor også TPA § 9 annet

ledd departementet en uttrykkelig hjemmel for regulering av tariffnivået for tredjepartsbruk i enkelttilfeller:

«(6) Departementet kan av eget tiltak fastsette tariffer og andre vilkår og endre avtalte tariffer og vilkår for å sikre at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning og at eieren av innretningen gis en rimelig fortjeneste blant annet ut fra investering og risiko.»

5 Ressursforvaltning og tariff- og fortjenestenivå

Det følger av petroleumsloven § 4-8 annet ledd at departementet ved fastsettelse av tariffer og vilkår for tredjepartsbruk skal sikre både at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning, og at tredjepartstariffen gir eierfeltet en rimelig fortjeneste. Som nevnt foran avsnitt 2, gjelder denne bestemmelsen også i tilfelle hvor departementet ut fra «hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn» har gitt pålegg om tredjepartsbruk etter § 4-8 første ledd.

Bestemmelsen i § 4-8 annet ledd sier selv ikke noe nærmere om hva som vil utgjøre god «ressursforvaltning» eller «en rimelig fortjeneste», og heller ikke noe om hvilken betydning hvert av de to hensynene kan eller skal tillegges i tilfeller hvor det er – eller ikke er – en innbyrdes motsetning mellom dem. Hva som ligger i «hensynet til god ressursforvaltning» fremgår i generelle ordelag av formålsbestemmelsen i TPA § 2 som er gjengitt ovenfor avsnitt 4. Viktige presiseringer av hva som ligger i bestemmelsen om «rimelig fortjeneste», fremgår dessuten av de «overordnede prinsipper» i TPA § 4 annet ledd:

«(2) Avtaler om bruk av andres innretninger skal utformes ut fra prinsippet om at fortjeneste ved utvinning i hovedsak skal tas ut på feltet. Eiers insentiver til å opprettholde kapasitet på innretningen og foreta fornuftige investeringer i tilleggskapasitet skal ivaretas.»

Videre inneholder TPA § 9 – i tillegg til henvisning til TPA §§ 2 og 4 – en uttømmende oppregning av de forhold som kan inngå i grunnlaget for fastsettelse av tariff- og fortjenestenivået (§ 9 tredje ledd). Disse reglene omhandler ulike typetilfeller og fastlegger praktisk sett konkrete grenser for fastsatt eller avtalt tariff- og fortjenestenivå, og angir samtidig grunnlaget for myndighetsreguleringen av brukertariffer. De viktigste bestemmelsene i TPA § 9 tredje ledd blir drøftet nedenfor i avsnittene 7 til 15.

Tredjepartstariffen fastsetter eierfeltets vederlag for de tjenester som ytes til brukerfeltet, og bestemmer dermed indirekte også eierfeltets fortjeneste ved tredjepartsbruk. Selve tilknytningen av brukerfeltet forutsetter mer eller mindre omfattende investeringer og endringsarbeider på eierfeltets innretninger. Samtidig er det klart at eierfeltet fortsatt skal ha fullt eier- og driftsansvar for innretningen under og etter tilknytningen av brukerfeltet. Tredjepartsbruken kan også medføre andre kostnader og tap for eierfeltet. Den tariffen som brukerfeltet skal betale, må derfor være tilstrekkelig til å dekke eierfeltets kostnader og tap som tilknytningsarbeider og tredjepartsbruk medfører, og i tillegg gi eierfeltet «rimelig fortjeneste» (nedenfor avsnitt 15).

Tredjepartstariffen er en kostnad for brukerfeltet som må dekkes av de inntekter petroleum utvunnet fra feltet gir. Tariff- og fortjenestenivået vil derfor indirekte også få virkning for fordelingen mellom brukerfelt og eierfelt av verdien av ny produksjon fra den forekomst som skal bygges ut, og nivået vil dermed være av vesentlig betydning for lønnsomhetsnivået ved nye utbygninger. Myndighetenes oppfatning er at hensynet til god forvaltning av petroleumssressursene samlet sett tilsier at eierfeltets tariff- og fortjenestenivå generelt skal være moderat fordi dette vil legge til rette for kostnadseffektiv bruk av etablert infrastruktur ved utbygging av nye felt. Dette er nå viktig for aktivitetsnivået i petroleumssektoren. I tariffsaken *Volund/Alvheim* (2009) uttaler således departementet:

«På den ene side må det sikres at prosjekter som medfører effektiv utnyttelse av petroleumssressursene på norsk sokkel gjennomføres. Dette knytter seg for det første til det konkrete prosjektet som tariffastsettelsen gjelder. Imidlertid må myndighetene ved tariffast-

settelsen også ivareta bredere ressursforvaltningshensyn gjennom å hensynte den generelle effekten tariffastsettelsen vil ha for utviklingen av petroleumsressursene på norsk sokkel. En viktig målsetting for forvaltningen av virksomheten på norsk sokkel i senere år som det har vært bred politisk enighet om, er å sikre utnyttelsen av de betydelige samlede ressurser som befinner seg i mindre funn og prospekter nær eksisterende infrastruktur. Forutsigbarhet mht. tilgang til, og kostnadene ved, bruk av eksisterende infrastruktur er sentralt for å sikre at slike mindre ressurser letes etter og utvikles.»

I samsvar med dette har myndighetenes ressursforvaltning lenge lagt stor vekt på prinsippet om at utvinningsinntektene og fortjenesten ved ny produksjon i første rekke skal tilfalle eierne av petroleumsforekomstene og ikke eierne av den infrastruktur som brukes ved håndtering og transport av utvunnet petroleum, jf. TPA § 4 annet ledd gjengitt ovenfor. Myndighetenes mål har gjennomgående vært at tariffer for tredjepartsbruk (inklusive fortjeneste) generelt skal gi eierne av investeringer i ny infrastruktur en samlet inntektsstrøm over eierfeltets levetid (brukstid) som innebærer at investert kapital bli tilbakebetalt med et tillegg av en samlet – ikke årlig – beregnet realavkastning på 7 prosent før skatt. Dette innebærer at den årlige tariff for tredjepartsbruk som deretter fastsettes, vil reflektere periodiseringen av denne inntektsstrømmen over eierfeltets lisensperiode (bruksperiode).

Et tilsvarende tariffnivå synes også å ha vært retningsgivende for departementets praksis når det gjelder tariffer for tredjepartsbruk av eksisterende utvinningsanlegg (nedenfor avsnitt 7 til 15). Dette gjelder selv om lønnsomheten ved utbyggingen av et nytt felt basert på bruk av eksisterende infrastruktur, vurderes som så god at en høyere tredjepartstariff ikke ville utgjøre noe hinder for gjennomføringen av prosjektet i samsvar med god ressursforvaltning. Bestemmelsen om «rimelig fortjeneste» til eierfeltet i petroleumsloven § 4-8 annet ledd må derfor i myndighetspraksis være oppfattet som knyttet til nivået på samlet vederlag for de tjenester eierfeltet yter, og som en grense for tariff- og fortjenestenivået som prinsipielt er uavhengig av lønnsom-

heten ved utbygninger av felt basert på tredjepartsbruk av eksisterende utvinningsanlegg (nedenfor avsnitt 15). Etter TPA § 9 tredje ledd sjette strekpunkt skal lønnsomheten i brukerfeltet heller ikke tillegges vekt ved vurderingen av hva som er en rimelig fortjeneste.

Pålegg om tredjepartsbruk etter petroleumsloven § 4-8 første ledd begrunnet i «hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn», vil i forhold til eierfeltet og deltakerne i dets rettighetshavergruppe på mange måter fremtre som et inngrep i økonomiske forhold knyttet til driften av eierfeltet. Det samme gjelder fastsettelse av tredjepartstariff etter § 4-8 annet ledd for «å sikre at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning». I flere av de tariffsaker som er forelagt departementet, har det derfor vært anført at det her dreier seg om ekspropriasjonsartede inngrep som omfattes av Grunnloven § 105, jf. også *Nyhus* i MarIus s. 135–45. Det har likevel ikke vært nødvendig for departementet å ta noe klart standpunkt til dette spørsmålet fordi reglene i petroleumsloven § 4-8 og TPA forskriften vil – etter departementets oppfatning – gi en kompensasjon til eierfeltet som er tilstrekkelig til at Grunnlovens påbud om «full erstatning» er oppfylt. Denne oppfatningen kom senest til uttrykk i tariffsaken *Svalin /Grane* (2011).

I forhold til Grunnloven § 105 vil det for øvrig også være relevant at eierfeltets rettighetshavergruppe allerede da tillatelsen som nevnt i petroleumsloven §§ 4-2 eller 4-3 ble gitt, må ha hatt klart for seg at reglene om tredjepartsbruk i loven § 4-8 kunne blir anvendt. Det følger også av TPA forskriften at tariffer for tredjepartsbruk i hovedsak skal være kostnadsbaserte (nedenfor avsnitt 6) og i tillegg gi eierfeltet «en rimelig fortjeneste», jf. TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (6). Fortjenesteelementet vil vanligvis bli bestemt ved forvaltningsskjønn ved fastsettelse tredjepartstariffen i det enkelte tilfellet (nedenfor avsnitt 15).

6 Tariffgrunnlaget

TPA-forskriften legger som allerede nevnt opp til et forhandlet system for fastsettelse av tariffer for tredjepartsbruk av innretninger som omfattes av forskriften. Utgangspunktet er at tredjepartstariffer skal gi rimelig vederlag for de tjenester som tilbys av eierfeltet, jf. TPA § 4 tredje ledd første punktum. Dette følges opp i TPA § 9 tredje ledd som setter grenser for hvilke forhold som kan inngå i det tariffgrunnlaget som legges til grunn for partenes forhandlinger. Departementets oppfatning slik den fremgår i tariffsaken *Volund/Alvheim* (2009), er at petroleumsloven § 4-8 ikke uttømmende regulerer hva som skal inngå i vurderingen av «rimelig fortjeneste, og at bestemmelsen – når den angir eiers investering og risiko som relevante momenter – indikerer at beregningen må ta utgangspunkt i eierfeltets kostnader som følge av tredjepartsbruken. Formålet med bestemmelsene i TPA § 9 tredje ledd er derfor først og fremst å fastlegge hvilke kostnadsforhold for eierfeltet som kan – eller ikke kan – tillegges vekt når *en i hovedsak kostnads-basert brukertariff* skal fastsettes (*Hammer m. fl.*, Petroleumsloven s. 342). Av hensyn til partenes behov for forutberegnelighet er dette viktige regler.

I prinsippet er det klart nok at en årlig tredjepartstariff må gi dekning for eierfeltets kostnader og tap som følge av (1) tilknytning til og tilpasninger i eksisterende produksjonsanlegg, og av (2) inngrep i produksjon og fremtidige bruksbehov som følge av tilknytningsarbeidene og tredjepartsbruken, samt (3) i tillegg gi eierfeltet en rimelig fortjeneste. Dette fremgår også av enkeltbestemmelsene i TPA § 9 tredje ledd, og av at reglene der er ment å være en uttømmende oppregning. I praksis har det vanskeligste spørsmålet vært å få avklart hvilke av eierfeltets investeringer og kapitalkostnader som skal inngå i tariffgrunnlaget i det enkelte tilfellet.

Noe av bakgrunnen er at kapitalelementet i tariffer for tredjepartsbruk av rørledninger og annen ny infrastruktur eiet av en egen rettighetshavergruppe i henhold til tillatelse etter petroleumsloven § 4-3, normalt vil omfatte eierfeltets samtlige infrastrukturinvesteringer og bli lagt til grunn

ved beregningen av brukertariffene for samtlige brukere ut fra håndterte volumer. En slik ordning kan imidlertid ikke legges til grunn for tariffgrunnlaget for den enkelte tredjepartsbruker av et produksjonsanlegg som er del av innretningen knyttet til utbygde felt. Etter tilknytningen av brukerfeltet vil eierfeltets innretninger samtidig bli benyttet både ved utvinning av det nye brukerfeltets petroleum og ved den utvinning av eierfeltets egne ressurser som har vært hovedformålet med byggingen av innretningen. Dette innebærer at en tredjepartsbruker også kan få ulike fordeler – avhengig av det konkrete tilknytningsopplegget – av eierfeltets opprinnelige investeringer i dets innretninger. Det oppstår derfor spørsmål om i hvilken utstrekning også eierfeltets opprinnelige investeringer skal inngå i eller få betydning for kapitalelementet i tariffgrunnlaget for brukerfeltets tariff.

Et utgangspunkt her er TPA § 4 annet ledd annet punktum hvoretter tredjepartstariffer skal ivareta eiers insentiver til å opprettholde kapasitet på innretningen og å foreta fornuftige investeringer i tilleggskapasitet. Bestemmelsen tyder på at det i forhold til kapitalelementet i tredjepartstariffer må skilles mellom investeringer for slike formål, og eierfeltets øvrige opprinnelige investeringene som ikke har sammenheng med tredjepartsbruk av eierfeltet. På bakgrunn av de hensyn til god ressursforvaltning som er omtalt foran avsnitt 5, utalte således departementet i *Volund/Alvheim* (2009) at:

«[det] ut fra en formålsbetraktning vil kunne trekkes en grense mellom investeringer som er gjort med tanke på fremtidig tredjepartsbruk, og investeringer knyttet til utnyttelse av eiers egne ressurser. De sistnevnte investeringer kan vanskelig anses å være motivert av fremtidige tariffinntekter knyttet til andres bruk, og slike investeringer kan dermed i utgangspunktet ikke anses å være direkte relevante for fastsettelsen av 'rimelig fortjeneste' iht. bestemmelsen. Imidlertid indikerer ordlyden i § 4-8 annet ledd, sammenholdt med senere uttalelser i forarbeider til andre deler av bestemmelsen at vurderingen av fortjenesteelementet kan baseres på en noe bredere helhetsvurdering, hvor også eier samlede infrastrukturinvesteringer i noen grad hensyntas.»

I forlengelsen av disse synspunktene er det også departementets oppfatning i *Volund/Alvheim* (2009) at hverken petroleumsloven § 4-8 annet ledd eller TPA forskriften gir grunnlag for en forholdsmessig fordeling av eierfeltets tidligere investeringskostnader slik at tariffen for tredjepartsbruk også vil gi bidrag til dekning av eierfeltets opprinnelige investeringer knyttet til utnyttelsen av egne petroleumsressurser. Tidligere investeringer som gjelder frigjort kapasitet som utnyttes av brukerfeltet, er likevel ikke helt uten betydning for tariffnivået:

«Dette innebærer imidlertid ikke at eiers opprinnelige investering i kapasitet tilknyttet hans eget behov vil være uten enhver betydning ved fastsettelsen av tariffnivået for tredjemanns bruk av slik kapasitet, når denne kapasiteten senere frigjøres. Etter departementets syn vil eiers opprinnelige investeringer i den kapasitet som en tredjemann benytter, være ett av flere momenter som kan inngå i en bredere vurdering av om eiers vederlag vil ligge på et 'rimelig nivå' i forhold til 'de tjenester som tilbys' »

Departementets oppfatning synes her å ha vært at en forholdsmessig fordeling av investeringene i eierfeltet generelt vil gi et for høyt tariff- og fortjenestenivå ved tredjepartsbruk. I *Svalin/Grane* (2011) godtas heller ikke prinsippet om forholdsmessig fordeling av eierfeltets «fremtidige generelle driftsinvesteringer», men der ville eierfeltets kostnader ved tredjepartsbruken «allerede kompenseres gjennom andre elementer i tilbudet» fra brukerfeltet, herunder betaling for boring, modifikasjoner mv. (nedenfor avsnitt 9).

7 Hvilke forhold inngår i tariffgrunnlaget

TPA § 9 tredje ledd (som endret i 2013) inneholder en uttømmende oppregning av hvilke av eierfeltets investeringer kostnader og tap som kan inngå i tariffgrunnlaget. Det fremgår av ingressen til § 9 tredje ledd at de enkelte strekpunkter i bestemmelsen skal oppfattes som grenser for hvilke

forhold som kan tas i betraktning ved fastsettelsen av brukertariffer. Videre følger av § 9 fjerde ledd at disse grensene bare kan fravikes ved avtale i «særlige tilfelle».

Ordlyden i bestemmelsene i TPA § 9 tredje ledd viser klart at tariff for tredjepartsbruk i hovedsak skal være en kostnadsbaserte tariff. De viktigste grupper av kostnadsforhold som etter § 9 tredje ledd kan inngå i tariffgrunnlaget ved beregningen av eierfeltets vederlag for tredjepartsbruk, er omhandlet i seks strekpunkter:

- 1) driftsutgifter som påføres eier ved brukers bruk av innretningen, samt eventuelle driftsutgifter som eier tidligere har pådratt seg for å opprettholde kapasitet ut over eget behov med tanke på fremtidig tredjepartsbruk,
- 2) eventuelle nye investeringer som brukers bruk av innretningen medfører,
- 3) betaling for eventuelle investeringer i tilleggskapasitet som tidligere er foretatt med tanke på fremtidig tredjepartsbruk, herunder en rimelig andel av risikoen for at tilleggsinvesteringen ikke fullt ut blir benyttet. Dette gjelder ikke i den utstrekning eieren allerede har oppnådd eller vil oppnå en rimelig avkastning av investeringen som følge av egen bruk eller avtalt bruk,
- 4) kompensasjon for tapt inntekt, herunder tapt og/eller utsatt produksjon, som følge av brukers bruk av innretningen. Kompensasjon for tapt og/eller utsatt produksjon skal fastsettes med utgangspunkt i den fortjeneste som kunne vært oppnådd for den produksjon som er tapt og/eller utsatt. Eier skal så vidt mulig legge til rette for at tilknytningen til innretningen kan skje slik at tapt og/eller utsatt produksjon som følge av tilknytningen minimaliseres,
- 5) andre dokumenterbare kostander og tap som eier påføres ved brukers bruk av innretningen,
- 6) en rimelig fortjeneste for eier, der det tas hensyn til risiko eier

påtar seg som følge av brukers bruk av innretningen. Lønnsomheten i brukerfeltet skal ikke tillegges vekt i vurderingen av hva som er en rimelig fortjeneste.

De ulike bestemmelser i TPA § 9 tredje ledd vil bli nærmere omtalt nedenfor i avsnittene 8 til 15.

8 Eierfeltets driftsutgifter

Etter § 9 tredje ledd strekpunkt (1) skal de driftsutgifter som påføres eierfeltet som følge av tredjepartsbruken, inngå i tariffgrunnlaget. Kravet om årsakssammenheng innebærer at bestemmelsen bare omfatter eierfeltets merutgifter som følger av tredjepartsbruken, f. eks. for å sikre kapasitet til tredjepartsbruk, og driftsutgifter som eierfeltet i alle tilfelle vil ha som følge av egen produksjon faller utenfor. *Svalin/Grane* (2011) viser at det heller ikke skal tas hensyn til typer av driftsutgifter som etter avtalen om tredjepartsbruk skal bli dekket av brukerfeltet i tillegg til tariffen.

Kravet om årsakssammenheng innebærer at den del av driftskostnadene som kan belastes brukerfeltet, ikke kan fastsettes ved en forholdsmessig fordeling av eierfeltets samlede driftskostnader, f. eks. basert på eier- og brukerfeltets andeler av samlet produksjon, jf. *Nyhus* i MarIus nr. 374 s. 126–29. I *Svalin/Grane* (2011) hvor brukerfeltet bare vil benytte en mindre del av eierfeltets kapasitet, uttalte departementet også at «TPA-forskriften som hovedregel ikke legger opp til driftskostnadsdeling». Samtidig pekte departementet på at forholdsmessig kostnadsdeling likevel kunne «være hensiktsmessig fra et ressursforvaltningsmessig perspektiv i situasjoner der vertsfeltet er i sluttfasen og egenproduksjon fra vertsfeltet har falt til et lavt nivå.», jf. *Nyhus* i MarIus nr. 374 s. 129.

TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (1) åpner for at også driftsutgifter som eierfeltet tidligere har pådratt seg, kan inngå i tariffgrunnlaget. Dette gjelder imidlertid bare utgifter som skriver seg fra tiden før tilknytningen av brukerfeltet og som eierfeltet har pådratt seg «for å opprettholde kapasitet ut over eget behov med tanke på tredjepartsbruk». TPA § 4

annet ledd annet punktum legger også generelt vekt på at eierfeltet skal ha oppfordring til å opprettholde kapasitet som kan bli utnyttet ved tredjepartsbruk.

9 Nye investeringer

Etter TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (2) kan nye investeringer ved eierfeltet som trengs for å legge til rette for tredjeparts tilknytning og bruk av feltets produksjonsanlegg, inngå i tariffgrunnlaget. Som det fremgår av *Oselvar/BP Norge* (2012) som er omtalt nedenfor avsnitt 12, omfattes bare endringer som er nye realinvesteringer i eierfeltet. Vederlag betalt ved kjøp eller overtagelse av eiendomsretten til eksisterende infrastruktur og/eller det utbygde feltet, kan ikke anses som en ny investering i dette feltet.

Bestemmelsen i § 9 tredje ledd strekpunkt (2) gjelder ikke bare investeringer i forbindelse med tilknytningen av brukerfeltet, men kan også omfatte – som det fremgår av departementets avgjørelse i *Svalin/Grane* (2011) – fremtidige nye investeringer i innretningens kapasitet som kommer brukerfeltet til gode. Men som det også fremgår av *Svalin/Grane* (2011), gjelder ikke dette dersom brukerfeltet etter avtalen om tredjepartsbruk har påtatt seg å dekke ulike fremtidige investeringer uavhengig av fastsatt tariff.

Det kan også forekomme tilfeller hvor de nye investeringer i eierfeltet i forbindelse med tilknytningen av brukerfeltet eller senere vil være til nytte og legge til rette for økt produksjon både for eierfeltet og brukerfeltet. Dette var tilfellet i *Tyrihans/Kristin* (2011). Departementet kom der til at det måtte foretas en rimelig fordeling av kostnadene ved de nye investeringene basert på hvilken nytteverdi de nye investeringene må antas å ha for henholdsvis brukerfeltet og eierfeltet. Det var imidlertid vanskelig å anslå hvor stor del av investeringene som ville ha kommet som følge av eierfeltets eget behov, og dermed hvor stor del av investeringene som skulle belastes tredjepartsbruken. Investeringskostnaden for eierfeltet var imidlertid blitt noe lavere enn opprinnelig forutsatt, og fordelingen

fastsatt i en tilleggsavtale som tok hensyn til dette, ble derfor lagt til grunn.

Det kan være vanskelig å trekke en klar grense mellom hva som vil være nye investeringer i eierfeltet, og de øvrige kostnader som arbeidet med tilknytningen av brukerfeltet måtte medføre. Tilknytningskostnader som følge av tredjepartsbruk skal imidlertid i alle tilfelle inngå i tariffgrunnlaget, jf. TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (5).

10 Tidligere investeringer i tilleggskapasitet

Bestemmelsene i TPA § 9 tredje ledd strekpunktene (2) og (3) innebærer at det i forhold til tariffgrunnlaget må trekkes et klart skille mellom de nye investeringer som skal legges til rette for brukerfeltets tilknytning og bruk, og de tidligere investeringene i eierfeltets innretninger. Dette skillet og bakgrunnen for det er allerede omtalt ovenfor avsnitt 6 med utgangspunkt i saken *Volund/Alvheim* (2009).

TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (3) forutsetter at tidligere investeringer i eierfeltet som gir feltet tilleggskapasitet, og som er foretatt med tanke på fremtidig tredjepartsbruk, som regel vil inngå i tariffgrunnlaget. Dette er også i samsvar med prinsippet i TPA § 4 annet ledd annet punktum. Det er imidlertid i § 9 tredje ledd strekpunkt (3) presisert at denne regelen ikke omfatter tidligere investeringer i tilleggskapasitet i den utstrekning eierfeltet allerede har oppnådd eller vil oppnå en rimelig avkastning av investeringen, herunder avkastning som følge av egen bruk eller avtalt tredjepartsbruk. Kapasitet som over tid er blitt frigjort som følge av redusert produksjon ved eierfeltet utgjør derfor ikke tilleggskapasitet som nevnt i strekpunkt (3).

TPA-forskriften inneholdt før endringene i 2013 tilsvarende bestemmelser i § 9 tredje ledd strekpunktene (4) og (5), men der ble det bare gjort unntak for «investeringer som allerede har gitt eier rimelig avkastning». I tariffsaken *Volund/Alvheim* (2009) som oppstod omtrent samtidig med at eierfeltet Alvheim ble satt i produksjon, ble det hevdet at denne bestem-

melsen måtte tolkes etter ordlyden, og at unntaket derfor bare kunne omfatte den del av investeringer i Alvheim som eierne på dette tidspunkt allerede hadde mottatt rimelig avkastning på. Tredjepartstariffen måtte derfor i dette tilfellet baseres på en forholdsmessig dekning av det aller meste av eierfeltets investeringskostnader i Alvheim, (herunder kostnadsoverskridelser) fordi eierne i tiden frem til tilknytningen av Volund ennå ikke hadde fått (mottatt) rimelig avkastning på investeringene.

I *Volund/Alvheim* (2009) uttalte departementet at den daværende ordlyden i bestemmelsen ikke kunne tolkes antitetisk. En eiergruppe som ikke ennå har mottatt/fått rimelig avkastning på investeringen i eierfeltet, kunne ikke kreve at en ny bruker av innretningen skal delta i tilbakebetaling av denne investeringen:

«Departementet legger til grunn at både inntekter som følge av eiers egen bruk av innretningen og inntekter eieren har fra annen tredjemannsbruk, er relevante i denne sammenheng. Departementet legger videre til grunn at uttrykket 'investeringer som allerede har gitt eier rimelig avkastning' ikke innebærer at eier faktisk må ha mottatt inntekter gjennom egen bruk eller tredjemannsbruk før begrensningen i strekpunkt 5 kommer til anvendelse. Uttrykket må også omfatte inntektsstrømmer som ligger fremover i tid og som vil komme som følge av eiers egen bruk eller som følge av tredjemanns oppfyllelse avtale han har inngått med eier om bruk. Departementet mener at bestemmelsen ikke med rimelighet kan leses slik at den bare vil komme til anvendelse i forhold til andres bruk av innretninger på felt som har vært i bruk så lang tid at alle opprinnelige investeringer er blitt tilbakebetalt med avkastning.

På denne bakgrunn må prinsippet i strekpunkt 5 forstås slik at begrensningen mht. hva som kan inntas i brukertariffen også omfatter de deler av investeringen som eier på investeringstidspunktet må forutsettes å få dekket med en rimelig avkastning i løpet av den planlagte produksjonstid/avtaletid gjennom eierfeltets egen bruk, eller ved allerede inngått avtale om tredjemannsbruk.

Etter departementets syn gir hverken petroleumsløven § 4-8 annet ledd eller TPA-forskriften grunnlag for forholdsmessig fordeling av investeringskostnader i eierfeltet.»

Ved forskriftsendringen i 2013 ble ordlyden i den nåværende bestemmelse i TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (3) utformet i samsvar med disse synspunkter. Tidligere investeringer i tilleggskapasitet i eierfeltet skal derfor ikke inngå i tariffgrunnlaget «i den utstrekning eieren allerede *har oppnådd eller vil oppnå* en rimelig avkastning av investeringen fra egen eller avtalt tredjepartsbruk.» (Uthevet her).

11 Andre tidligere investeringer i eierfeltet

TPA § 9 tredje ledd inneholder ingen bestemmelse som uttrykkelig avklarer om andre tidligere investeringer i eierfeltet enn investeringer i tilleggskapasitet skal eller ikke skal kunne inngå i tariffgrunnlaget. Dersom det med utgangspunkt i ingressen i § 9 tredje ledd legges til grunn at bestemmelsen inneholder en uttømmende oppregning av kostnadsforhold som kan inngå i tariffgrunnlaget, må svaret være at tariffgrunnlaget prinsipielt ikke skal omfatte øvrige tidligere investeringer i eierfeltet. Slike investeringer har heller ingen tilknytning til tredjepartsbruk med mindre det dreier seg om investeringer i tilleggskapasitet med tanke på fremtidig tredjepartsbruk som nå er uttrykkelig regulert i § 9 tredje ledd strekpunkt (3), foran avsnitt 10.

Etter departementets syn i *Volund/Alvheim* (2009) kan eierfeltets tidligere alminnelige investeringer heller ikke tas i betraktning ved en forholdsmessig fordeling mellom eier- og brukerfeltet. Som nevnt i departementets begrunnelse i *Volund/Alvheim* (2009) gjengitt foran avsnitt 6, mener departementet at:

«det ut fra en formålsbetraktning vil kunne trekkes en grense mellom investeringer som er gjort med tanke på fremtidig tredjepartsbruk, og investeringer knyttet til utnyttelse av eiers egne ressurser. De sistnevnte investeringer kan vanskelig anses å være motivert av fremtidige tariffinntekter knyttet til andres bruk, og slike investeringer kan dermed i utgangspunktet ikke anses å være

direkte relevante for fastsettelsen av 'rimelig fortjeneste' iht. bestemmelsen.»

Uavhengig av dette, i høringsnotat ved endringen av TPA forskriften synes for øvrig departementet å gå ut fra at den nye ordlyden i § 9 tredje ledd strekpunkt (3) gir uttrykk for en generell regel om at tariffen og vilkår «ikke skal omfatte tilbakebetaling av investeringer i den utstrekning eieren allerede har oppnådd eller vil oppnå en rimelig avkastning av som følge av egen bruk eller allerede inngåtte avtaler om andres bruk.» I forhold til de generelle – opprinnelige – investeringer som er foretatt i eierfeltet ut fra eget behov, synes det for øvrig klart nok at eieren gjennom bruk av innretningen til egen utvinning eller eget behov i løpet av feltets lisensperiode eller forventet levetid, vil ha oppnådd eller vil oppnå en samlet avkastning som tilsvarende hva som med rimelighet kunne forventes. I samsvar med departementets uttalelse i *Volund/Alvheim* (2009) gjengitt foran avsnitt 10, må også den avkastning som ligger fremover i tid og som vil komme som følge av eiers egen bruk, her tas i betraktning. Har eierfeltet vært overdratt til av en ny eiergruppe, vil det i forhold til denne eiergruppen dessuten bli tatt hensyn til avkastning som allerede er oppnådd og mottatt av de tidligere eieres bruk av feltets innretninger, se *Oselvar/BP Norge* (2012) som omtales nedenfor avsnitt 12.

12 Kjøp av eksisterende infrastruktur

Dersom eieren av eksisterende infrastruktur eller eierfeltets rettighets-havergruppe selger eller på annen måte overdrar infrastrukturen til en ny eier eller eiergruppe mot vederlag, oppstår det spørsmål om vederlaget skal anses som en ny investering og i tilfelle inngå i tariffgrunnlaget for tredjepartstariffen for et brukersfelt som deretter gis tilknytning til infrastrukturen, jf. foran avsnitt 9. Dette var spørsmålet i tariffsaken *Oselvar/BP Norge* (2012). Saken gjelder Oselvars tredjepartsbruk av oljerørledningen Ula Transportsystem etter at denne i 2000 var blitt

solgt av den opprinnelige eieren Statoil til BP Norge. Skulle BPs kostnader ved kjøpet inngå i grunnlaget for tredjepartstariffen for Oselvars bruk Ula-ledningen?

Ula Transportsystems rørledning er bare vel 20 km lang, og den ble opprinnelig bygget av Statoil for å få transport av oljen utvunnet på Ula-feltet til Ekofisk slik at oljen deretter å kunne sendes fra Ekofisk til England via Norpipe. Statoils tariff for transport i Ula-ledningen ga meget god fortjeneste, og investeringen i rørledningen var avskrevet fullt ut da Statoil solgte Ula Transportsystem til BP. Salget av Ula-ledningen fant sted etter at departementet i 1999 hadde truffet vedtak om sterk nedsettelse av Ula-tariffen.

Tariffsaken gjelder beregningen av tredjepartstariffen for transport av Oselvar-oljen i Ula Transportsystem. Oselvar viste til at kostnadene ved oljetransporten i Ula-ledningen var marginale, men godtok å betale sin forholdsmessige del av driftskostnadene i Ula Transportsystem beregnet ut fra de transporterte volumer. Derimot avviste Oselvar BPs krav om at tariffen også måtte dekke en forholdsmessig andel av kapitalkostnadene ved kjøpet av Ula-ledningen fordi investeringen i Ula-ledningen ikke var foretatt for å legge til rette for tredjepartsbruk. BP på sin side anførte at kjøpesummen var basert på forventningen om transportvolumer for nye tredjeparter, og til at formålet med kjøpet var å sikre langsiktig transportkapasitet i Ula/Gyda området og dermed muliggjøre utnyttelse av fremtidige ressurser fra samme område.

Departementets vurdering tok som utgangspunkt at vilkårene for tredjepartsadgang i petroleumsloven § 4-8 etter lovforarbeidene er knyttet til utbyggingsfasen, og bestemmelsene var fastsatt for å sikre et det blir bygget ut tilstrekkelig kapasitet i infrastrukturen. Hensynet til at det bygges ut og opprettholdes tilstrekkelig kapasitet i infrastrukturen var imidlertid ikke relevant på samme måte ved en overdragelse av infrastruktur fordi kapasiteten ikke ville påvirkes av overdragelsen. Drøftelsene av tariffen og investeringer i lovforarbeidene var derfor ikke direkte relevante i slike tilfeller, særlig ikke hvis innretningen ved overdragelsen allerede har gitt en rommelig fortjeneste, slik tilfellet var for Ula Transportsystem. Videre uttalte departementet:

«Heller ikke reelle hensyn taler for at kjøpesummen likestilles med realinvesteringer. Det fremgår av TPA-forskriften § 9 tredje ledd, femte strekpunkt [før endringen i 2013] at tariffer og vilkår ikke skal omfatte tilbakebetaling av investeringer som allerede har gitt eier rimelig avkastning. På overdragelsestidspunktet for UTS hadde eieren (Statoil) allerede fått god avkastning på sin realinvestering, så god at Olje- og energidepartementet vedtok å redusere transporttariffen for Ula i UTS betydelig. Reduksjonen i tariffen sikret at Ula kunne produsere lenger. Dersom kjøpesummen skulle likestilles med realinvestering, og gi rett til å reaktivere investeringselementet i tariffene, ville dette kunne slå uheldig ut for ressursforvaltningen. En slik løsning ville føre til høyere tariffer, tidligere nedstengning, reduksjon i produserte volumer, og insentiver til å avtale kunstig høyt vederlag for innretninger.

Departementet mener på denne bakgrunn at kjøpesummen ikke kan likestilles med realinvesteringer. Ny eier av en innretning som på overtakelsestidspunktet allerede har gitt rimelig avkastning, kan ikke kreve dekket en forholdsmessig andel av kjøpesummen, ei heller at kjøpesummen inngår som grunnlag for beregningen av 'rimelig fortjeneste'.»

BP Norge hadde også anført at kjøpet av Ula Transportsystem var ressursforvaltningsmessig ønskelig, og at det var gjort for å sikre det samlede avtak av produksjon fra området og derfor «med tanke på fremtidig tredjepartsbruk». Heller ikke dette synspunktet ble gitt medhold av departementet:

«Rørledningen var ved kjøpstidspunktet på plass og var tilgjengelig for tredjeparter. Transaksjonen var etter departementets syn ikke nødvendig for å sikre videre drift og vedlikehold av UTS. Uavhengig av hvem som eier røret vil eieren ha insentiv til å ivareta drift og vedlikehold fordi eieren kan kreve dekket driftsutgifter og investeringer som bruken medfører, samt en rimelig fortjeneste. Departementet mener på denne bakgrunn at kjøpet ikke kan anses å være en investering til tredjepartsbruk.»

I *Oselvar/BP Norge* anførte BP at en sammenligning med prinsippene for tariffregimet for Gassled fastsatt i forskrift (2002-12-20-1724) ved

omorganiseringen av gasstransportsystemet, tilsa at tariffen for Oselvar også skulle inneholde et kapitalelement, jf. foran avsnitt 3 punkt 1. Departementet mente imidlertid at en slik sammenligning ga ikke grunnlag for å endre departementets konklusjon. Den samme oppfatningen kom til uttrykk i *Volund /Alvheim* (2009), hvor departementet også utdypet de viktigste forskjellene mellom gasstransportsystemet og systemet med avtaleforhandlet tredjeparts bruk i TPA forskriften, og viste bl.a. til at Gassled var basert på andre prinsipper når det gjaldt ytelser til brukerne, prioritetsregler for ledig kapasitet, og eiernes disponering av rørledningene.

13 Erverv av eierandeler i infrastruktur

Oselvar/BP Norge (2012) gjaldt et tilfelle hvor eieren ved en og samme avtale hadde solgt samtlige eierinteresser i eksisterende infrastruktur til en ny eier eller eiergruppe. Bakgrunnen var at Ula Transportsystem i sin helhet var eiet av Statoil som hadde bygget og eiet Ula-ledningen i henhold til tillatelse som nevnt i petroleumsløven § 4-3. Det må imidlertid trekkes et skille mellom et slikt eierskifte og tilfeller som bare gjelder overdragelse av en deltakerandel i eierfeltet. Overdragelsen gjelder da ikke mer enn en andel i eierfeltets tillatelse etter petroleumsløven §§ 4-2 eller 4-3 og i det interessentskap som er knyttet til tillatelsen. Overdragelsen medfører at erververen trer inn som ny deltaker i rettighetshavergruppen med vanlige rettigheter i henhold til andelen i tillatelsen og interessentskapsavtalen, herunder eierandel i interessentskapets forekomster og innretninger. Dette omfatter også rettigheter i henhold til foreliggende avtaler om tredjepartsbruk av gruppens innretninger, og rett til å delta i beslutninger om nye avtaler om tredjepartsbruk. I forhold til eierfeltets avtaler om tredjepartsbruk og tariffgrunnlaget for tredjepartsbruk i TPA forskriften oppstår det for øvrig ikke særlige spørsmål som følge av en overdragelse av deltakerandel og endringen i sammensetningen av eierfeltets ret-

tighetshavergruppe. Den verserende rettsak om Gassled-tariffen viser imidlertid at dette ikke alltid er tilfellet.

Opplegget for Gassled er i kortform omtalt foran avsnitt 3. Bakgrunnen for Gassled-saken er først og fremst at kapitalelementet i tariffene for Gassled etter tariffregimet fastsatt i 2002, ble vesentlig redusert ved forskrift i 2013. De nye tariffene skulle gjelde for transportkontrakter inngått etter at forskriften fra 2013 trådte i kraft, men bare for de gassvolumer som ble transportert etter 2016. I årene forut for denne forskriften hadde imidlertid fire investorselskaper kjøpt betydelig eierandeler fra mange av de opprinnelige deltakerne i Gassled, og kjøperne mente at tariffinntektene i årene frem til utløpet lisensperioden for Gassled i 2028 nå ville bli vesentlig lavere enn forutsatt ved kjøpene av eierandelene. Kjøperne gikk derfor til søksmål mot staten, og hevdet at tariffene fastsatt i 2013 av ulike grunner, herunder grunnloven § 97, var ugyldige og/eller medførte plikt for staten til å erstatte inntektstapet. Staten ble frifunnet i tingretten, og ankesaken står nå for lagmannsretten.

Flere av de viktige spørsmålene i Gassled-saken har tilknytning til ulike deler av fremstillingen i avsnittene ovenfor. Dette gjelder særlig spørsmålene knyttet til tolkingen av petroleumsloven § 4-8 (foran avsnitt 2) og den adgang myndighetene har til å fastsette tariffen og andre vilkår eller senere endre de vilkår som er blitt avtalt, godkjent eller fastsatt, «for å sikre at prosjekter blir gjennomført ut fra hensynet til ressursforvaltning og at eieren av innretningen gis en rimelig fortjeneste blant annet ut fra investering og risiko». Sentrale spørsmål i Gassled-saken gjelder hva som ligger i uttrykkene «en rimelig fortjeneste» og «hensynet til ressursforvaltning», samt det innbyrdes forhold mellom disse forhold. Et viktig omtvistet spørsmål er også hvor stor vekt myndigheten har adgang til å legge på en bredere vurdering av hensynet til god forvaltning av de samlede petroleumsressurser ved fastsettelse eller endring av tariffnivået for tredjepartsbruk (jf. ovenfor avsnitt 5). I forhold til fremstillingen i avsnittene 5 til 12 ovenfor, må det derfor tas i betraktning at en endelig dom i Gassled-saken vil kunne gi viktige føringer når det gjelder tolkingen og anvendelsen av bestemmelser i petroleumsloven § 4-8 og dermed også av bestemmelsene i TPA-forskriften.

14 Andre kostnadselementer

Etter TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (4) og (5) skal tariffgrunnlaget også omfatte kompensasjon som følge av eierfeltets inntekts tap som følge av tredjepartsbruk, samt andre kostnader og tap som eierfeltet påføres som følge av brukerfeltets tilknytning til og bruk av innretningen. Den årlige tariffen skal således fastsettes slik at eierfeltet får dekket slike tap, kostnader og ulemper.

§ 9 tredje ledd strekpunkt (4) nevner spesielt at tap og/eller utsatt produksjon for eierfeltet skal kompenseres, og angir retningslinjer for beregningen av tapt eller utsatt produksjon. Denne bestemmelsen vil være aktuell dersom eierfeltet må avbryte sin produksjon under arbeidet med brukerfeltets tilknytning, eller hvis håndtering av de nye volumene fra brukerfeltet for øvrig innvirker på periodiseringen av eierfeltets egen produksjon. Departementets avgjørelse i tariffsaken *Tyrihans/Kristin* (2011) illustrerer hvordan tilknytningen av brukerfeltet kan gjøre det påkrevd med endringer i driftsbetingelsene ved eierfeltet, men der ble dette ikke tillagt betydning fordi endringene også hadde en positiv virkning for eierfeltets egen produksjon slik at tredjepartsbruken ikke førte til svekket ressursutnyttelse for eierfeltet.

Etter petroleumsloven § 4-8 første ledd er det et vilkår for pålegg om tredjepartsbruk at denne ikke skjer til urimelig fortrengsel for eierfeltet egne behov eller for bruker som allerede er sikret rett til bruk. Bestemmelsen vil kunne få betydning ved vurderingen av om eierfeltet har ledig kapasitet, jf. TPA § 6 tredje ledd, eller alternativt føre til tariffen må økes slik at eierfeltet får vederlag for begrensningene i egen produksjon etter § 9 tredje ledd strekpunkt 4. Ingen av disse bestemmelsene gir imidlertid noe klart svar på hva løsningen vil bli i tilfeller hvor eierfeltet eller deltakere i dets rettighetshavergruppe ønsker å beholde eller disponere ledig kapasitet med sikte på mulig økning av egenproduksjonen eller av fremtidig tilknytning av nærliggende felt hvor en eller flere av rettighetshaverne har deltakerinteresser (*Hammer m.fl.* Petroleumsloven s. 322–23 og *Nyhus* i Marlus nr. 374 s. 59–65).

Et eksempel på de konflikter og kompliserte saksforhold som kan oppstå vedrørende et brukerfelts sikrede bruksrett når et nytt brukerfelt skal knyttes til eierfeltets innretninger gir *Petoro/Tyrihans og Haltenbanken West Unit* (2014) som gjaldt bruken av innretningene på *Kristin*-feltet, jf. tariffsaken *Tyrihans/Kristin* (2011) som er omtalt ovenfor. Kort fortalt kom departementet til at det ikke var tidspunktet for det nye brukerfeltets forespørsel om ledig kapasitet, men tidspunktet for inngåelsen av den nye brukeravtalen som var avgjørende for omfanget av den bruksrett det første brukerfeltet var sikret, fordelingen av ledig kapasitet, og i tilfelle prioriteten i forholdet mellom de to brukerfeltene. Videre oppsto det spørsmål om beregningen av det første brukerfeltets kompensasjon for tapt eller utsatt produksjon som følge av endrede driftsbetingelse ved tilknytningen av det nye brukerfeltet, og departementet mente her at produksjonstidspunktet måtte legges til grunn for beregningen av kompensasjonen fra det nye brukerfeltet. Begge spørsmål ble avgjort ut fra hva som fulgte av hensynet til god ressursforvaltning i dette tilfellet.

15 Tillegg for rimelig fortjeneste

Etter petroleumsloven § 4-8 annet ledd skal tariffnivået ved tredjepartsbruk fastsettes slik at eierfeltet sikres «en rimelig fortjeneste». Dette følger også av TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (6), som dessuten angir at lønnsomheten i brukerfeltet ikke skal tillegges vekt ved vurderingen av hva som er en rimelig fortjeneste. De generelle synspunkter som vil bli bestemmende ved tolkingen av disse bestemmelsene, er det redegjort for foran avsnitt 5.

Det fremgår av § 9 tredje ledd at fortjenesteelementet ville inngå i og utgjøre et visst tillegg til et ellers i hovedsak kostnads-basert tariffgrunnlag (jf. foran avsnitt 6). Tariffnivået ved tredjepartsbruk vil i praksis bli fastsatt ved forvaltningsskjønn i hovedsak basert på den vekt som kan tillegges de ulike kostnadselementene i tariffgrunnlaget i det enkelte tilfellet (*Hammer m. fl.*, Petroleumsloven s. 327). Eierfeltets fortjenestenivå

er imidlertid ikke kvantifisert i gjeldende lov- og forskriftsregler, og også fortjenesteelementet må derfor normalt vurderes innenfor rammen av forvaltningsskjønnet ved fastsettelsen av tredjepartstariffen. Det vanlige er at fortjenesteelementet kommer til uttrykk som et skjønnsmessig påslag til de relevante kapital- og kostnadselementer i tariffgrunnlaget i det enkelte tilfellet, eller på annen måte tas i betraktning i en samlet vurdering og fastsettelse av tariffnivået.

Det fremgår foran avsnitt 5 at myndighetene ut fra hensynet til god forvaltning av petroleumsressursene – enkeltvis og samlet – legger vesentlig vekt på at eierfeltets samlede tariff- og fortjenestenivå holdes på et moderat nivå. I utgangspunktet er eierfeltets kostnader som følge av tredjepartsbruk gitte størrelser. Som det fremgår ovenfor i avsnittene 9 til 12, er det imidlertid lagt vesentlig vekt på å begrense kapitalelementet i tariffgrunnlaget ved at de investeringer i eierfeltets innretning som følger av tredjepartsbruken, holdes atskilt fra de investeringer som eierfeltet har foretatt for å dekke behovet ved egenbruk. På samme måte holdes de av eierfeltets driftsutgifter som skyldes tredjepartsbruk atskilt fra de utgifter som knytter seg til eierfeltets egenbruk (foran avsnitt 8). I forhold til i hovedsak kostnadsbaserte tredjepartstariffer medfører dette at et tillegg for fortjeneste til eierfeltet vil utgjøre en variable som kan få betydning for nivået på en rimelig tredjepartstariff i det enkelte tilfellet.

Det avgjørende er imidlertid at vederlaget etter tredjepartstariffen i det enkelte tilfellet samlet sett vil gi eierfeltet dekning for (1) investeringskostnader og andre kostnader som følge av tredjepartsbruk, og tap ved tapt eller utsatt produksjon, og (2) en fortjeneste som anses rimelig. I utgangspunktet vil det bero på et skjønn hva som vil være «en rimelig fortjeneste» for eierfeltet i det enkelte tilfelle. Generelt synes departementet å ha oppfattet «rimelig fortjeneste» som en grense for eierfeltets fortjenestenivå, og derfor å ha vurdert fortjenesteelementet slik at det samlede tariffnivå ikke vil bli høyere enn hva hensynet til god ressursforvaltning tilsier. I samsvar med dette sier TPA § 9 tredje ledd strekpunkt (6) uttrykkelig at lønnsomheten i brukerfeltet ikke skal tillegges vekt ved vurderingen (foran avsnitt 5).

På den annen side vil det nok generelt være en forutsetning for effektiv gjennomføring av prosjekter i samsvar med hensynet til god ressursforvaltning at tredjepartsbruken også vil gi eierfeltet en viss fortjeneste. Fortjenesteelementet vil sålede ha til oppgave å gi eierfeltet et visst vederlag for fordeler oppnådd av brukerfeltet eller ulemper for eierfeltet som ellers ikke vil være omfattet av tariffgrunnlaget for tredjepartsbruk i TPA § 9 tredje ledd. I tilfeller hvor brukerfeltet faktisk gjør bruk av frigjort kapasitet ved eierfeltets innretning, vil således eierfeltets opprinnelige investering kunne tillegges en viss betydning ved vurderingen av hva som er rimelig fortjeneste selv om selve investeringen ellers holdes helt utenfor kapitalelementet i tariffgrunnlaget. Dette fremgår av *Volund/Alvheim* (2009) som er omtalt foran avsnitt, hvor departementet uttalte:

«Dette innebærer imidlertid ikke at eiers opprinnelige investering i kapasitet tilknyttet hans eget behov vil være uten enhver betydning ved fastsettelsen av tariffnivået for tredjemanns bruk av slik kapasitet, når denne kapasiteten senere frigjøres. Etter departementets syn vil eiers opprinnelige investeringer i den kapasitet som en tredjemann benytter, være ett av flere momenter som kan inngå i en bredere vurdering av om eiers vederlag vil ligge på et 'rimelig nivå' i forhold til 'de tjenester som tilbys' »

Videre gjelder det nok generelt at departementet ikke vil godta avtalte vilkår som innebærer at brukerfeltet i tillegg til avtalt tredjepartstariffen også skal dekke særskilte deler av eierfeltets drifts- og investeringskostnader som følge av tredjepartsbruken. Etter departementets oppfatning fremtrer slike vilkår reelt som fortjenesteelementer som overskrider begrensningen i TPA 9 tredje ledd strekpunkt (6), jf. *Svalin/Grane* (2011) som er omtalt foran avsnitt 11.

Et noe annet eksempel gir *Oselvar/BP Norge* (2012) som er omtalt foran avsnitt 12. Der var forholdet at den kjøpesum BP Norge betalte for Ula Transportsystem, ikke kunne anses som en realinvestering i Ula-rørledningen. BPs kjøpesum kunne da heller ikke inngå ved beregningen av «rimelig fortjeneste». Dessuten hadde den tidligere eieren Statoil allerede oppnådd en rommelig avkastning av realinvesteringen i

Ula transportsystem, og Oselves tariff ble derfor fastsatt i første rekke ut fra selskapet andel av vanlige driftskostnader.

16 Gjennomføring av TPA-forskriften. Klagerett

TPA-forskriften er utformet som et rammeverk for avtaleforhandlet tredjepartsbruk. Grunntanken er at de prinsipper for tredjepartsbruk som fremgår av regelverket også vil bli lagt til grunn av partene i forhandlinger om tredjepartsbruk og generelt sikret gjennomslag i avtalte tariffer og vilkår i de enkelte tilfeller. Det er imidlertid ikke å vente at partene forhandlingsresultat alltid eller i tilstrekkelig grad vil ivareta de hensyn til god ressursforvaltning som etter departementets oppfatning bør vektlegges. Dette er bakgrunnen for at avtalene om tredjepartsbruk som hovedregel skal sendes departementet til godkjenning (Petroleumsloven § 4-8 annet ledd), og for at departementet etter TPA § 9-3 sjette ledd av eget tiltak og ved enkeltvedtak kan fastsette vilkår for tredjepartsbruk som er i samsvar med hensynet til god ressursforvaltning.

Departementet har i liten grad vært nødt til å avgjøre saker om tredjepartsbruk som utspringer av en klar interessekonflikt mellom myndighetene og de private parter. De fleste saker som departementet har måttet håndtere, gjelder tilfeller som har sin bakgrunn i uenighet mellom eierfeltets og brukerfeltets rettighetshavergrupper, eller mellom enkelte av deltakerne i en eller begge grupper. Det dreier seg her først og fremst om uenighet og interessekonflikter mellom private aktører, men bakgrunnen for slike tvister er likevel oftest knyttet til tolkingen eller anvendelsen av bestemmelser i TPA-forskriften. TPA-forskriften har derfor etablert en ordening hvoretter slike tvister kan bringes inn for departementet til avgjørelse, jf. *Nyhus* i Marlus nr. 374 s. 145–47. De fleste saker om tredjepartsbruk som er avgjort av departementet, tilhører denne gruppen av tvister.

Denne «klageordningen» gjelder, for det første, de tilfeller hvor eier- og brukerfeltet ikke har lyktes å nå til enighet om alle avtalevilkårene. For departementet er det viktig å få avgjort utstående punkter slik at prosjektet kan bli gjennomført – uavhengig av om uenigheten gjelder eller ikke gjelder selve tolkingen og anvendelsen av bestemmelser i TPA-forskriften. Enhver part kan derfor bringe de omtvistede forhold inn for departementet, og i TPA § 13 første ledd er departementet gitt kompetanse til å fastsette de vilkår som skal gjelde på omtvistede områder og dermed bli del av avtalen. Denne bestemmelsen omfatter etter ordlyden også tvister mellom avtalepartene om tolkingen og anvendelsen av avtalte vilkår.

For det annet omfatter klageordningen tilfeller hvor en deltaker i eierfeltet eller brukerfeltet er uenig i enkeltvilkår i det forhandlingsresultatet som har fått tilslutning av flertallet i begge rettighetshavergrupper. Slik uenighet skyldes svært ofte at deltakeren har en oppfatning som avviker fra flertallet, når det gjelder hvordan prinsipper for tredjepartsbruk i TPA forskriften skal forstås eller anvendes. Dette er bakgrunnen for at enhver deltaker i en av rettighetshavergruppene som er uenig i vilkår som inngår i forhandlingsresultatet, er gitt rett til å bringe det omtvistede forhold inn for departementet til avgjørelse (TPA § 11 annet ledd annet punktum). De fleste av departementets avgjørelser som er omtalt i fremstillingen her, er forelagt departementet med hjemmel i denne bestemmelsen.

Den «klageordning» som TPA-forskriften §§ 13 og 11 legger opp til, innebærer således ofte at private aktører ut fra egeninteresse ser seg tjent med å bringe uenighet og tvister om anvendelsen av prinsippene i TPA-forskriften inn for departementet til avgjørelse. For øvrig gir TPA-forskriften § 9 sjetted ledd departementet en adgang til å eget tiltak å gripe inn for å sikre at prinsippene i TPA-forskriften får gjennomslag i praksis. Hvis først partene har inngått avtale om tredjepartsbruk på omforente vilkår, vil nok imidlertid departementet når avtalen oversendes til godkjenning, gjennomgående ha oppfordring til å slå seg til ro med forhandlingsresultatet med mindre partenes avtale markert har gått ut over den grad av fleksibilitet som prinsippene i TPA-forskriften tross alt gir og er ment å gi. Det vil nok være betydelig rom for skjønn for forhandlingene mellom partene ved fastsettelsen av avtalt tredjeparts-

bruk (*Hammer m. fl.* Petroleumsloven s. 342). For avtalepartene gjelder imidlertid også her at måtehold gjennomgående gir bedre resultater enn opplegg som medfører risiko for konflikt og myndighetsinngrep i forhandlingsresultatet med hjemmel i petroleumsloven § 4-8 annet ledd eller i TPA-forskriften § 9 sjette ledd.

THE SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW is a part of the University of Oslo and hosts the faculty's Centre for European Law. It is also a part of the cooperation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden through the Nordic Council of Ministers. The Institute offers one master programme and several graduate courses.

The core research areas of the Institute are maritime and other transport law as well as petroleum and energy law, but the members of the Institute also engage in teaching and research in general commercial law.

In MARIUS, issued at irregular intervals, articles are published in the Nordic languages or English.

ISSN: 0332-7868

